

A germanisták német nyelvi tolmácsa voltam

A cím blikkfangos, s ennyiben hasonlít a mai sajtócímekhez. Az igazságtartalma is annyi, de remélem mulatságosabb és nincs benne ártalmas sárdobálás sem!

A történet még az NDK-időkre nyúlik vissza, amikor a debreceni egyetem német nyelv- és irodalom tanár (nem pontos, de rövid megnevezéssel, germanista) szakos hallgatója voltam. A német nyelv gyakorlása céljából a német partneregyetemen, Rostockban tölthettük 2-3 hetes nyári gyakorlatunkat. Odakint úgy szervezték meg foglalkoztatásunkat, hogy az idő felében kiegészítő munkát végeztünk az egyetem menzáján, a másik felében pedig az egyetem oktatóinak előadásaiból és gyakorlataiból kaptunk ízelítőt.

A kb. 10-15 fő, harmadéves német szakos debreceni hallgató az első konyhai foglalkozáson hiánytalanul meg is jelent a menzán. Ott a konyha főnöke és főszakácsa fogadott minket, aki különös jelenség volt. Egy legalább két méter magas, nem kövér, de nem is sovány, robusztus alkatú hölgy, fején fehér kendő, rajta egy méretes fehér kötény, aminek az övénel mindig egy törülörongy volt betűzve. A kicsit riasztó termetéhez képest szinte szolid hangon ismertette a konyha munkáját, napirendjét, s benne a mi szerepünket is. Majd mondandóját azzal zárta: „Na los, **Tüften pellen!**”.

A német nyelv tudásával már elég alaposan felvértezett „germanisták”, akik otthoni tanáraiknak már egyebek mellett sok német regény tartalmáról is beszámoltak - természetesen német nyelven –, most kicsit ijedt szemeket meresztettek, hogy mi a teendő? Az a szituációból, hangsúlyból világos volt, hogy tenni kell valamit, de hogy mit, ezt senki nem tudta, ez okozta a tanácstalanságot.

A továbbiak megértéséhez itt annyit kell közbeszúrnom, hogy a sors szeszélye folytán már a gimnáziumban volt egy olyan levelező partnerem is, aki szüleivel Fritzow-ban élt, ami az észak-német területen van (miként Rostock is). A levelezésből kölcsönös látogatások és érdekes kalandok születtek. Ennek eredményeként néhány kifejezés rám ragadt az ottani nyelvjárásból/nyelvből. A német nyelvet nem ismerők számára fontos megemlíteni, hogy az iskolában az ún. „Hochdeutsch”-ot, azaz a »felnémet« nyelvet tanuljuk, ami Németország hivatalos nyelve. Az egykori német nyelvterületen azonban nagyon sok törzsi, területi változat élt, amelyek között jelentős különbségek voltak. Ezeket a kibontakozó nyelvészet két nagy csoportra, a déli területek „felnémet”-jére és az északi területek „alnémet”-jére (Niederdeutsch vagy Plattdeutsch) osztotta. Sokak szerint itt olyan jelentős eltérések vannak, hogy nem is két nyelvjárásról, hanem szinte két külön nyelvről van szó. Az is érdekes, hogy a „felnémet” a fejedelemségek egyesítésével vált meghatározóvá, ami az észak-német területen élő poroszoknak volt köszönhető. Ennek fényében érdemes az előzőektől eltérő magyar nyelvre és nyelvjárásainkra is gondolni, ami történelmünkéről is árulkodik.

De vissza a történethez! Az értetlenség teljesen érthető, hiszen egy rendes német szakos megéri, ha azt mondják neki, hogy „**Kartoffeln schälen**”, azaz krumplit kell hámozni! Ami ott elhangzott, nem is hasonlított erre. Az előbb jelzetteknek köszönhetően nekem volt alkalmam találkozni az ezen a tájon használt konyhai kifejezésekkel, így a kezemet a fejem fölé emelve és jobbra a nagy krumplihegyek felé mutatva, biztattam az évfolyamtársaimat a halmok „meghódítására”. Ez természetesen nem kerülte el a „magasból” az értetlenséget érzékelő főnöknő figyelmét sem. Azonnal magához intett, mint az egyetlent, akivel rendesen szót tud érteni, s ezzel quasi én lettem a „tolmácsa”, de inkább kapcsolattartója csoportunk felé. Tolmácsolásról igazából nem volt szó, mert a konyhások velünk beszélve a „felnémet”-et használták, s az ottani tevékenységünket kimerítő négy-öt „szakszót” nem csupán „alnémet”-ül, hanem tucatszori nyelven el lehetett volna percek alatt sajátítani. Kiválasztásom rendkívüli hozadéka így nem is a tolmácsolás volt, hanem valami más, amire senki nem gondolt közülünk. Ezzel az utat mutató akcióval tulajdonképpen a „hatalmas” főnöknő „bizalmasa” lettem. Korábban már utaltam méreteire, de az együttműködés során ez még jobban kiderült, s azt jelentette, hogy a magam 182 centijével szinte a hóna alatt elfértem volna! Azt nem tudom, hogy előttünk és utánunk ezt hogyan oldotta meg, de a bizalmi státusom tulajdonképpen azt jelentette, hogy vele csak egyedül én léphettem be a szinte szentélyként tisztelt hűtőkamrába, ami legalább 40 négyzetméteres volt és dugig minden földi jóval. Sok olyan termékkel is, amelyeket az NDK boltjaiban nem lehetett kapni. Ezen megkülönböztetett szerepem az állandóan ott dolgozó konyhások között is némi csodálkozást és respektet váltott ki. Az egyedül élvezett kiváltságos helyzetemből természetesen mindenki szeretett volna némi előnyt kovácsolni, így évfolyamtársaim és a konyhások „vérmesebbjeitől” állandóan érkeztek a megrendelések, hogy mit kellene részükre a kamrából kicsenni. Amely csábítóan gazdag volt, s az édességektől a gyümölcsökön át a húsaruk különböző fajtáiig terjedt (a kamrában magyar téliszalámi is volt!). A „kihozásnak” azonban erős határt szabott a munkához viselt kötevényünk, amiben feltűnés nélkül csak viszonylag keveset lehetett elrejtetni. A fizikai korlátokon túl a lelkiismeretem is akadályozott, hogy túlzottan visszaéljek helyzetemmel. Néhányszor azonban nem tudtam ellenállni a kísértésnek, amit odakint persze mindig nagy ovációval fogadtak. Természetesen csak akkor, ha a főnöknő már nem volt a közelben. A főnöknő egyébként nagyon rendes embernek bizonyult, annak ellenére vagy azzal együtt is, hogy igyekezett szigorúan rendet tartani. Egy ilyen nagy konyha zavartalan működéséhez ez elengedhetetlen is. A szigorúság egyik jele vagy inkább eszköze volt, az elején említett, a kötevény derekán viselt törőrongy, amit bizony a konyha dolgozói közül azokhoz oda is vágott, akiket trehányyságon, lustálkodáson kapott. A tiszteletet, a járandóságot azonban mindenkinek maradék nélkül megadta.

Az alapvető feladat, az ebéd lebonyolítása és a „romok” eltakarítása után következett a szinte szertartásos együttlét, az ötórás tea/kávés, ami már nem a munkáról, hanem az ott dolgozó emberekről, az életükről szólt. A főnöknő ehhez is maximálisan biztosította a feltételeket. Nekünk, németeknek ezek az összejövetelek a finom süteményeken és italokon túl jó alkalmat adtak arra, hogy a beszélt nyelv ízeit, szavait, kifejezéseit „testközelben” megismerhessük. *(Azt meg sem kell említenem, hogy milyen jó dolgom volt másfél év múlva, amikor tanulmányaim utolsó félévét is ezen az egyetemen tölthettem. A konyhások mindig extra adaggal tisztelték meg az egykori „kollégát”! Persze minden jóban van valami rossz. Talán ekkor indult el a súlygyarapodásom, ami időnként majdnem a 100 kilót is elérte! Az a hétköznapi bölcsesség is igaz, hogy semmi emberi nem tökéletes. Így pl. a banán nem csak a boltokból, erről a menzáról is hiányzott. Pedig Rostockban volt banán is! Ezt akkor tudtam meg, amikor ebben az utolsó félévemben ott időnként kikötői rakodómunkásként dolgoztam. De ez már egy másik történet.)*

Mint az idegen nyelvekkel is foglalkozó ember (többek között az EU tolmácsolási gyakorlatát és helyzetét is megismerve) már régóta azt vallottam, hogy a válaszfalakat, amit a sokféle nyelv képez, igazából nyelvtanulással nem lehet lebontani csak csekély mértékben mérsékelni. Azt is régóta vallom, hogy a „falbontás” akkor lehet eredményesebb, ha a számítógépeket ezen a területen is jobban kihasználjuk. Napjainkban egyre több nyelven, valós időben lehet írásban, szóban és képekkel is kommunikálni. Nagyon hosszú még az előttünk álló út, de már ma is, odahaza és ingyenesen olyan megoldásokat használhatunk, amely 10-15 évvel ezelőtt sokaknak elképzelhetetlen volt. Hajdanán még másoknak is fordítottam magyar és német nyelv között oda-vissza szövegeket. Ma szükség esetén a saját írásomat is géppel fordítom le és csak javítom az oldalanként előforduló 2-5 hibát, amelyek közül tapasztalataim szerint legfeljebb 1-2 lehet értelemzavaró. Tehát az időrabló, fárasztó nyelvtanulástól egyre inkább megszabadulhatunk.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy nem lehetne, nem kellene idegen nyelveket tanulnunk. Ennek szerintem éppen most jön el az igazi ideje, ha már nem kényszerűségből (pl. eddig az angol nehezen volt elhagyható!), hanem ízlésünk, kíváncsiságunk alapján valóban szabadon választhatunk. Optimista reményeim szerint ez akár a kihálófélben lévő nyelvek esetében is segítséget jelenthetne.

Az idegen nyelvek tanulását mindenképpen alapvető és életünket gazdagító értéknek tartom, amire csak mindannyiunkat, magamat is – kortól függetlenül – biztatni tudom. Ennek a jelentőségét szerintem szépen kifejezik **Nelson Mandela** következő szavai:

„Ha egy emberrel olyan nyelven beszélsz, amit megért, akkor az értelméhez szólsz. Ha az anyanyelvén szólsz hozzá, akkor a szívével beszélsz.”